

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และขอเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง "การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนราษฎร์" ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนราษฎร์ระดับต่าง ๆ ที่แบ่งตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ และเพื่อศึกษาปัญหา และความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมือง ครูหัวหน้าสายวิชา และครูใหญ่ ตลอดจนขอเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตร ประมวลการสอน แบบเรียน และเทคนิคการสอน ประการสำคัญ เพื่อให้ครูและนักเรียนเห็นความสำคัญที่จะปรับปรุงการเรียนการสอน วิชาหน้าที่พลเมืองให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินงาน ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนราษฎร์ระดับต่าง ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับดี ปานกลาง และพอใช้ จำนวน ๓๓ โรงเรียน เพื่อทำการสอบถามความคิดเห็นของครู อาจารย์ที่สอนวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ครูหัวหน้าสายวิชาและครูใหญ่ จำนวน ๖๖ คน และนักเรียนชาย หญิงที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๕๐๐ คน รวมจำนวนแบบสอบถามทั้งสิ้น ๕๖๖ ชุด แบบสอบถามนี้เป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) แบบประเมินค่า (Rating Scale) และแบบเปิดโอกาสให้ตอบโดยเสรี (Open - end) โดยแบบสอบถามออกเป็น ๒ ชุด คือ

ชุดที่ ๑ เป็นแบบสอบถามสำหรับครู อาจารย์ที่สอนวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ครูหัวหน้าสายวิชา หรือครูใหญ่ โดยสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาหน้าที่พลเมือง และการดำเนินการสอน ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่ครูพบ และขอเสนอแนะในสิ่งที่ครูต้องการใหม่ปรับปรุงให้ดีขึ้น

ชุดที่ ๒ เป็นแบบสอบถามสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โดยสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาของวิชาหน้าที่พลเมือง และวิธีสอนของครู ตลอดจนขอเสนอแนะที่ต้องการปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

สรุปผลการวิจัย

๑. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับครู และนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม

ครูอาจารย์ที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวนทั้งหมด ๒๖ คน เป็นชาย ๒๕ คน หญิง ๑ คน เป็นครูอาจารย์ในโรงเรียนระดับดี ๑๔ คน ระดับปานกลาง ๑๐ คน และระดับพอใช้ ๒ คน อายุเฉลี่ย ๒๔.๒ ปี มีวุฒิระดับปริญญาโท ๑ คน ปริญญาตรี ๑๔ คน ประกาศนียบัตรทางการศึกษา ๑๒ คน ไม่มีวุฒิทางครู ๕ คน ประสบการณ์ทางการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองโดยเฉลี่ย ๔.๑๒ ปี และมีชั่วโมงสอนเฉลี่ย ๑๖.๒๖ ชั่วโมงต่อสัปดาห์

งานพิเศษนอกเหนืองานสอน ส่วนมากครูต้องทำงานพิเศษอื่น ๆ ด้วย เช่น เป็นครูใหญ่ ครูหัวหน้าสายวิชา ครูประจำชั้น ครูแนะแนว เป็นกรรมการชุมนุม ขวัญงานห้องสมุด และงานธุรการของโรงเรียน ครูจำนวนมาก ร้อยละ ๓๕.๖๔ เป็นครูประจำชั้น

ครูสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๐.๖๑ สัมผัสใจสอนเอง

ส่วนนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวน ๕๐๐ คน เป็นนักเรียนชาย ๒๕๐ คน

นักเรียนหญิง ๒๕๐ คน

๒. การจัดการเรียนการสอน

ก. ผู้ดำเนินงานจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมเกี่ยวกับวิชาหน้าที่พลเมือง ส่วนใหญ่คือ ครูสอนวิชาทุกคน และมีการเตรียมการสอนล่วงหน้าในคอนต้นปีการศึกษา เกณฑ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองส่วนใหญ่เน้นนโยบายของโรงเรียนและของกระทรวงศึกษาธิการมาปรับปรุงให้เหมาะกับนักเรียน ส่วนนโยบายพิเศษในการจัดการเรียนการสอนเน้นความมีระเบียบวินัยของโรงเรียน และครูตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าโรงเรียนจัดบริการแนะแนวนโยบายของโรงเรียนให้ทราบ และจัดอาคารสถานที่ อุปกรณ์การสอนให้ความสะดวกในการเรียนการสอนแก่ครูในระดับปานกลาง

ข. การติดตามผลการปฏิบัติงาน ผู้ทำหน้าที่ติดตามการทำงานของครูสอนวิชาหน้าที่พลเมืองร้อยละ ๓๘.๓๕ เป็นอาจารย์ใหญ่ โดยการสอนในห้องเรียน ร้อยละ ๒๕.๓๖ และตรวจบันทึกการสอนประจำสัปดาห์ซึ่งครูทุกคนต้องเสนอให้ตรวจล่วงหน้า ร้อยละ ๘๑.๘๒ และร้อยละ ๔.๕๕ เป็นผู้จัดการโรงเรียนทำหน้าที่ติดตามการทำงานของครูสอน

ค. หลักสูตรประมวลการสอน หนังสือแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบ ครูจำนวน ร้อยละ ๒๐.๖๑ เห็นว่าหลักสูตรของวิชาหน้าที่พลเมืองในแต่ละชั้นมีเนื้อหาซ้ำกัน ซึ่งทำให้ ผู้สอนรู้สึกเบื่อหน่าย และนักเรียนไม่สนใจวิชานี้ และร้อยละ ๕๓.๐๓ เห็นว่า หลักสูตรและ เวลาไม่สอดคล้องกัน ดังนั้น เมื่อสอนไม่ทันตามหลักสูตรครูส่วนมากร้อยละ ๒๓.๖๔ จึงแก้ปัญหา โดยอธิบายเนื้อเรื่องย่อ ๆ ให้นักเรียนฟังจนจบหลักสูตร ส่วนประมวลการสอนที่ใช้ในโรงเรียน ร้อยละ ๙๒.๘๒ เป็นของกระทรวงศึกษาธิการ และเลือกหนังสือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้จำนวนร้อยละ ๔๓.๘๔ และร้อยละ ๓.๐๓ เจ้าของ โรงเรียนเป็นผู้กำหนด นอกจากนี้สิ่งที่โรงเรียนใช้เป็นเกณฑ์เลือกหนังสือ แบบเรียน คือ ร้อยละ ๙๕.๓๖ เป็นแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ และส่วนใหญ่ใช้ชุดเคมีซ้ำกันทุกปี นักเรียนจำนวนร้อยละ ๘๔.๘๕ ใช้หนังสือแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบ ประมาณ ๑ - ๒ เล่ม ซึ่งนับว่าน้อยมาก เพราะเนื้อหาในวิชาหน้าที่พลเมืองเป็นเนื้อหาที่ กว้างขวาง ครูน่าจะได้อ่านหรือแนะนำให้นักเรียนใช้หนังสืออ่านประกอบมากกว่านี้

๓. การดำเนินการเรียนการสอน

ก. การเตรียมการสอน ครูส่วนมากเมื่อได้รับมอบหมายให้สอนจะศึกษาหลักสูตร และแบบเรียน เพื่อเตรียมการสอนทั้งระยะสั้นและระยะยาว มีครูร้อยละ ๖๐.๖๐ ได้เตรียม การสอนพอสมควรโดยคนควาเพิ่มเติมจากแหล่งต่าง ๆ มีครูร้อยละ ๔.๐๘ ที่รับงานและ คำแนะนำจากครูที่สอนอยู่ก่อนมาดำเนินการสอนต่อไป โดยมีใครคนควาเพิ่มเติมเลย

ข. วิธีสอนครูส่วนใหญ่อาศัยหนังสือแบบเรียนในการสอน โดยนักเรียนทุกคนมี หนังสือแบบเรียน และครูอธิบายบทเรียนในหนังสือตามลำดับ แต่นักเรียนต้องค้นคว้าหาความรู้ เพิ่มเติม นอกเหนือไปจากบทเรียนในหนังสือ

ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการใช้วิธีสอนส่วนใหญ่ใช้การสอนแบบบรรยายในระดั บย่อยครั้ง ครูบางคนใช้วิธีการสอนแบบให้นักเรียนออกมารายงานหน้าชั้นหลังจากที่ได้ไปค้นควา มา และจัดให้มีการอภิปราย ยังมีครูอยู่บ้างที่ใช้การสอนแบบบอกให้จด ซึ่งพบมากใน โรงเรียนราษฎร์ ระดับพอใช้

นักเรียนมีความเห็นว่าครูใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย และอธิบายแล้วบอกให้นักเรียนจดตาม ครูบางคนใช้อุปกรณ์การสอนประกอบการอธิบาย และความเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นในเวลาสอน หรือให้มีส่วนร่วมควยนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

จะเห็นว่าครูและนักเรียนตอบตรงกันว่า ครูใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากกว่าวิธีอื่น ๆ

ค. กิจกรรมในการสอน ส่วนใหญ่ครูจะแนะนำให้นักเรียนติดตามเหตุการณ์ประจำวัน จากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ ครูบางคนให้นักเรียนแยกทำงานเป็นหมู่ ในหัวข้อที่สำคัญของบทเรียน แต่ส่วนใหญ่ครูจะให้นักเรียนเขียนรายงานส่งมากกว่า นอกจากนี้ก็เห็นว่าครูพานักเรียนไปฟังอภิปรายหรือปาฐกถานอกสถานที่น้อยครั้งนัก

ง. อุปกรณ์การสอน และสิ่งอำนวยความสะดวก ครูส่วนใหญ่ใช้หนังสือพิมพ์ เอกสาร และสิ่งพิมพ์ เป็นอุปกรณ์การสอน บางคนใช้รูปภาพ ภาพนิ่ง และของจริง ของตัว - อย่าง ส่วนเครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ (Overhead Projector) ใช้น้อยที่สุดหรือไม่ได้ใช้เลย ส่วนภาพยนตร์ใช้น้อยครั้ง

นักเรียนเห็นว่า ครูใช้แผนภูมิ และรูปภาพประกอบการอธิบาย มากกว่าอุปกรณ์อื่น ยกเว้นหนังสือพิมพ์ และเอกสาร ส่วนการฉายภาพนิ่ง หรือภาพยนตร์นั้นน้อยที่สุดหรือไม่เคยใช้เลย

ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ครูส่วนใหญ่บอกว่าโรงเรียนเป็นผู้จัดอุปกรณ์การสอนให้ คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๐๖ ส่วนการจัดห้องสมุดเพื่ออำนวยความสะดวกในการค้นคว้าหาความรู้ นั้น โรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดเตรียมไว้ให้ คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๕๔ นอกจากนี้มีมุมหนังสือบาง และห้องกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการ เป็นพลเมืองดี

จ. การวัดผล ครูส่วนใหญ่บอกว่าใช้วิธีวัดผล โดยใช้ข้อทดสอบ (แบบปรนัย อัตนัย) และมีครู ร้อยละ ๕๓.๐๓ บอกว่าใช้วิธีวัดผลโดยสังเกตเด็ก นอกนั้นวัดผลโดยถามตอบ ครูบางคนใช้วิธีวัดผลโดยให้ทำรายงานส่ง และทำบันทึกย่อ ครูจำนวนร้อยละ ๕๕.๕๕ วัดผลโดยใช้ข้อทดสอบที่ครูผู้สอนสร้างขึ้นเอง รองลงมาจำนวนร้อยละ ๓๓.๓๓ ใช้ข้อทดสอบของปีก่อน ๆ และร้อยละ ๑๐.๖๑ ใช้ข้อทดสอบของสหพันธ์โรงเรียนราษฎร์

๓. การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ครูส่วนใหญ่ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมโดยอ่านหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง บ่อยครั้งครูบางคนคนควาจากหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษา ในระดับต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาหน้าที่พลเมือง นอกจากนี้ได้ติดตามเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวประจำวันทางวิทยุ โทรทัศน์ ในระดับบ่อยครั้ง แต่เอกสารจากหน่วยราชการครูใช้น้อยมาก และการไปศึกษาตามสมาคมหรือองค์กรต่าง ๆ ครูไปน้อยที่สุด

๔. ความเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมืองของครู และนักเรียน

ครูจำนวนร้อยละ ๓๔.๑๕ เห็นว่า เนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมืองไม่ชัดเจน นอกจากนี้ยังไม่ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบันอีกด้วย

นักเรียนส่วนใหญ่มีความสนใจมากในเรื่องการครองตนในวัยรุ่น สมบัติผู้ดี และมรรยาทในสังคม การปกครองระบอบประชาธิปไตย ความมั่นคงของชาติ ภัยทางสังคม ทางเศรษฐกิจ และทางการเมือง การมีชัยสถ์ นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าวิชาหน้าที่พลเมืองมีเนื้อหาวิชาไม่ทันสมัย คำอธิบายในแบบเรียนไม่กระชับชัด และวิธีการสอนของครูน่าเบื่อ และข้อสำคัญครูไม่เคยชี้แจงให้นักเรียนเห็นความสำคัญของวิชานี้

๕. ข้อเสนอแนะของครู และนักเรียน

ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การนิเทศการสอนในโรงเรียนราษฎร์ควรมีอย่างน้อยเดือนละครั้ง และบุคคลที่ควรจะเป็นผู้นิเทศคือ วิทยากรที่มีความชำนาญการเฉพาะวิชาหน้าที่พลเมือง จากกรมการฝึกหัดครู มีครูบางคนเห็นว่า ผู้นิเทศในโรงเรียนราษฎร์ควรจะเป็นศึกษานิเทศก์จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗๖ ในการนิเทศเนื้อหาที่ต่องานนี้ควรจะเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการปรับปรุงวิธีสอน และการเรียนรู่วิธีสอนใหม่ ๆ และการใช้ การสร้างอุปกรณ์การสอนอย่างง่าย ๆ นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่า โรงเรียนราษฎร์อาจขอความช่วยเหลือให้ศึกษานิเทศก์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งควบคุมอยู่ ช่วยเหลือแนะนำวิธีการจัดการเรียนการสอน และวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ หรือช่วยประสานงานระหว่างครูผู้สอนกับเจ้าของโรงเรียนได้

นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า วิชาหน้าที่พลเมืองควรที่จะเพิ่มเติมเนื้อหาที่น่าสนใจเกี่ยวกับมรรยาทของสุภาพบุรุษและสุภาพสตรีที่จะพึงปฏิบัติต่อกัน โดยเสนอวิธีการสอนแบบบรรยายร้อยละ ๓๐.๕๑ แบบอภิปรายร้อยละ ๒๕.๓๘ และเชิงปฏิบัติการแบบบรรยายร้อยละ ๒๓.๑๒ เนื้อหาที่น่าสนใจรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๘๐ และ ๘๕.๒๐ คือ เนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาการเมือง และการเปรียบเทียบการปกครองระบอบประชาธิปไตยกับสังคมนิยม และคอมมิวนิสต์ตามลำดับ โดยเสนอวิธีการสอนแบบบรรยายมากกว่าวิธีการสอนแบบอื่น ๆ นอกจากนี้นักเรียนยังมีความสนใจต่อเนื้อหาที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ การสงวนทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับการแรงงานและการหย่าร้าง พรรคการเมือง ปัญหาประชากร การเสียภาษีอากร และกฎจราจรอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง " การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนราษฎร์ " นี้ ตัวอย่างประชากรซึ่งมีครูและนักเรียนได้ให้ความร่วมมือแสดงความเห็นเป็นนัยที่ดี และส่งแบบสอบถามกลับคืนมาครบจำนวนที่ต้องการ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐ การอภิปรายผลการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้แยกการอภิปรายออกเป็น ๓ ประเด็น คือ

๑. การจัดการเรียนการสอน
๒. การดำเนินการสอน
๓. เนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมือง

๑. การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเป็นการจัดชั้นเรียนให้เป็นที่ไปตามหลักสูตรและประมวลการสอน รวมทั้งการจัดตัวบุคคล ในการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วย นับว่าเป็นการดำเนินงานชั้นสำคัญที่จะส่งเสริมให้สภาพการเรียนการสอนของครูและนักเรียนดำเนินไปด้วยกันได้เป็นอย่างดี จึงนับเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่า การจัดครูเข้าสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ส่วนใหญ่โรงเรียนพิจารณาถึงความถนัด และความสนใจของครู และพิจารณาประสิทธิภาพในการสอนของครูประกอบด้วย นอกจากนี้ครู อาจารย์ต้องทำงานพิเศษนอกจากการสอน คือ เป็นครูประจำชั้น เป็นครูช่วยงานธุรการของโรงเรียน เป็นหัวหน้าฝ่าย และช่วยงานห้องสมุด จะเห็นว่าครูสอนวิชาหน้าที่พลเมือง เป็นครูที่มั่งงานพิเศษ ซึ่งต้องรับผิดชอบมาก แสดงว่าผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญของวิชาหน้าที่พลเมือง ซึ่งเป็นวิชาที่จะฝึกฝนทักษะในความเป็นพลเมืองดีให้แก่เด็ก การจัดครูเข้าสอนมิได้พิจารณาถึงความสามารถ โดยเฉพาะ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ดำเนินงานจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ส่วนใหญ่ คือครูสอนวิชานักทุกคน เกณฑ์ในการจัดกิจกรรมพบว่า ครู อาจารย์ได้นำนโยบายของโรงเรียน และของกระทรวงศึกษาธิการมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับนักเรียน และมีนโยบายพิเศษ คือ เน้นความมีระเบียบวินัยของโรงเรียน ซึ่งนับว่านโยบายการจัดการเรียนการสอนชั้นนี้ เป็นอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของครูและนักเรียน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ทำหน้าที่ติดตามการปฏิบัติงานของครูในวิชาหน้าที่พลเมือง ส่วนใหญ่ คือ อาจารย์ใหญ่ คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๗๖ นอกจากนี้ยังมีผู้จัดการโรงเรียนที่มีบทบาทในการติดตามการปฏิบัติงานของครูอีกด้วย

ผลการวิจัยพบว่า ครูและนักเรียนจำนวนมากเห็นวิชาหน้าที่พลเมืองเป็นวิชาที่
 น่าเบื่อหน่าย และไม่สนใจ เพราะหลักสูตรซ้ำกัน เนื้อหาไม่ทันสมัย ไม่ชัดเจน และ
 คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ซึ่งตรงกับผลวิจัยของ ไฉยรัตน์ เปี่ยมเพิ่มพูน ได้พบว่า
 นักเรียนไม่ชอบเรียนเพราะไม่สนุกไม่มีกิจกรรมในการเรียน คะแนนน้อย เนื้อหาที่น่าเบือ
 หน่าย ดังนั้น นาที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ควรพิจารณาขอบกรอบในหลักสูตร
 หน้าที่พลเมืองชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะสวนมาก
 โรงเรียนราษฎร์ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่ใช้ประมวลการสอน หนังสือแบบเรียน หนังสืออ่าน
 ประกอบตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้ ซึ่งเป็นชุดเดิมซ้ำกันทุกปี ดังนั้น ครูและ
 นักเรียนจึงเห็นว่า หลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองมีเนื้อหาวิชาที่ล้าสมัย คลาดเคลื่อน และนา
 เบื่อหน่าย ซึ่งต้องแก้ไขปรับปรุงให้ทันสมัย และทันเหตุการณ์สังคมปัจจุบัน ขณะเดียวกัน
หลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองควรส่งเสริมทักษะการคนควาและการคิดอย่างมีเหตุผลใ้
 แก่นักเรียนด้วย ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นตรงกับผลการวิจัยของ หอมหวล มีเกิด^๒ ที่กล่าวถึง
 ลักษณะแบบเรียนที่ครูและนักเรียนต้องการว่าลักษณะหนังสือแบบเรียนควรรีใช้ภาษาที่รักกม
 ชัดเจน ควรเพิ่มเติมรายละเอียดของแบบเรียนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน สิ่งที่จะ
 ช่วยทำให้เนื้อหาในแบบเรียนสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันได้ก็คือหนังสืออ่านประกอบ
 หนังสือพิมพ์ และตัวครูสอน แต่ในการวิจัยพบว่า นักเรียนร้อยละ ๔๔.๔๕ ใช้หนังสืออ่าน
 ประกอบน้อยมาก และพบว่าศึกษานิเทศน์ไม่ได้เป็นผู้เลือกแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบ
 ในโรงเรียนเลย ซึ่งศึกษานิเทศน์จะได้เป็นผู้สนับสนุนหรือแนะนำหนังสืออ่านประกอบ
 เพื่อเพิ่มเติมความรู้ให้นักเรียนนอกเหนือหนังสือแบบเรียน

^๑ ไฉยรัตน์ เปี่ยมเพิ่มพูน, เรื่องเดิม.

^๒ หอมหวล มีเกิด, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับ
 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย", (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, แผนกวิชามัธยม, บัณฑิต-
 วิทยาลัย, ๒๕๑๗)

๒. การดำเนินการสอน

ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนมากเมื่อได้รับมอบหมายให้สอนจะศึกษาหลักสูตร และแบบเรียน เพื่อเตรียมการสอนทั้งระยะสั้นและระยะยาวไว้ล่วงหน้า ซึ่งนับเป็นการเตรียมการสอนที่ถูกต้อง

ผลการวิจัยพบว่า วิธีการสอนของครู ส่วนใหญ่ใช้วิธีแบบบรรยายมากกว่าวิธีอื่น โดยครูใช้หนังสือแบบเรียนเป็นหลัก และครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นในเวลาสอนในระดับปานกลาง อันอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนไม่สนใจเรียนมากเท่าที่ควร ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของ พูลสุข เรื่องไทย ที่พบว่า ส่วนใหญ่ครูใช้การสอนแบบบรรยายมากกว่าวิธีอื่น นักเรียนยังไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหา และตรงกับผลการวิจัยของ คลูโบก (Clubok) ในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งพบว่าครูส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้เทคนิคและวิธีสอนที่จะสนับสนุนให้เกิดความคิดอย่างมีเหตุมีผล และตรงกับผลการวิจัยของ โสภภาพรณ นามวงศ์ ที่พบว่า ครูส่วนใหญ่ใช้แบบเรียนเป็นหลักในการสอนและใช้หนังสืออ่านประกอบให้นักเรียนติดตามข่าวเหตุการณ์ประจำวัน โดยการอ่านหนังสือพิมพ์ มีครูในโรงเรียนระดับปานกลางและระดับพอใช้ที่ตอบว่าใช้วิธีการสอนแบบสืบสอบ (Inquiry Method) บ่อยครั้ง และน้อยครั้งตามลำดับ นั้น ผู้ตอบอาจจะไม่เข้าใจคำถามที่ถามก็ได้ ว่าวิธีการสอนแบบสืบสอบ (Inquiry Method) มีวิธีดำเนินการสอนอย่างไร เพราะในโรงเรียนราษฎร์ระดับดี หรือโรงเรียนรัฐบาลที่ได้มาตรฐานยังไม่สามารถนำวิธีการสอนแบบสืบสอบ (Inquiry Method) มาสอนในโรงเรียนได้ ซึ่งผู้บริหารการศึกษาจะให้ความสนใจวิธีการสอนแบบสืบสอบ เพราะเป็นวิธีการสอนที่ส่งเสริมความคิดอย่างมีเหตุมีผล (Critical Thinking) และฝึกทักษะในการค้นคว้าแก่นักเรียน

๓. พูลสุข เรื่องไทย, เรื่องเดิม.

๔. คลูโบก (Clubok) เรื่องเดิม.

๕. โสภภาพรณ นามวงศ์, "การใช้หนังสือพิมพ์รายวันเป็นอุปกรณ์การสอนของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดพระนครและธนบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิต แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓).

ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่ครูส่วนใหญ่จัดให้แก่นักเรียนในเวลาสอน คือ ให้นักเรียนเขียนรายงานส่ง และแนะนำให้คิดตามเหตุการณ์ประจำวันจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ ครูได้ทำน้อยมาก ซึ่งนับว่ากิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนมีน้อยมาก วิลเลียม แทมบูรีโน (William Tamburino) ได้กล่าวว่าการสอนความเป็นพลเมืองที่จะให้นักเรียนเรียนจากแบบเรียนอย่างเดียวไม่ได้ต้องมีกิจกรรมควบคู่กัน การสอนที่ดีควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยให้ห้องเรียนเป็นเสมือนห้องทดลอง และนำแหล่งวิทยากรในชุมชนเข้ามาในโรงเรียนด้วย

ผลการวิจัยพบว่า ครูใช้อุปกรณ์การสอนในช่วงเป็นบางครั้ง อุปกรณ์การสอนที่ใ้ช้บ่อยครั้ง คือหนังสือพิมพ์ หนังสือเอกสาร ครูพิมพ์เรื่องสำคัญแจกนักเรียน เป็นครั้งคราว ส่วนเครื่องฉายขามศีรษะ (Overhead Projector) ครูไม่เคยใช้เลย ที่ไม่ใช่อาจพิจารณาได้ว่าไม่มีหรือครูยังไม่เคยใช้ ใช้ไม่เป็น ในโรงเรียนรัฐบาลยังไม่เคยมี เพราะราคาแพง จะเห็นว่าครูเลือกใช้อุปกรณ์การสอนที่หาได้ง่าย และราคาถูก โดยครูได้คำนึงถึงการประหยัดเป็นสำคัญ

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาของครูคือ ขาดเทคนิคในการสอนแบบใหม่ ๆ ขาดวิธีการวัดผลที่ดี ขาดความรู้เกี่ยวกับการใช้และการสร้างอุปกรณ์การสอนแบบง่าย ๆ และต้องการศึกษานิเทศก์ช่วยเหลือคานนี้ด้วย นับว่าครูส่วนใหญ่มีความรับผิดชอบ กระตือรือร้นหาความรู้ วิธีการใหม่ ๆ มาเพิ่มเติมเพื่อใช้ในการสอนของตนเอง

๓. เนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมือง

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความสนใจเนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นทุกเรื่อง แต่อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลการวิจัยของดวงกมล วานิช และเนื้อหาที่นักเรียนสนใจมากที่สุดคือ เรื่องการครองตนในวัยรุ่น และหน้าที่พลเมืองที่มีต่อประเทศไทย ความมั่นคงของชาติ ภัยทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง สมบัติผู้ดี และม. ทยาโทในสังคม และการมีชัยสถ์ นอกจากนี้ยังได้เสนอเนื้อหาที่

๒. วิลเลียม แทมบูรีโน, เรื่องเดิม.

๓. ดวงกมล วานิช, เรื่องเดิม.

นาสนใจ และต้องการให้บรรจุลงในหลักสูตรวิชาหน้าพหลเมืองควย คือ เนื้อหาเกี่ยวกับ ปัญหาการเมือง การเปรียบเทียบการปกครองระบอบประชาธิปไตย กับสังคมนิยม และ คอมมิวนิสต์ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ การสงวนทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วย จะเห็นว่า เนื้อหาที่นักเรียนสนใจอยากใหม่การปรับปรุงวิชาหน้าพหลเมืองนั้นเป็นเนื้อหาที่จะเป็น ประโยชน์สำหรับนักเรียนที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความเข้าใจวิชาหน้าพหลเมืองเป็นวิชาที่ทำให้ เข้าใจสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของตน ทำให้เรียนรู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วน รวม และทำให้เข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งความเข้าใจของนักเรียนอยู่ใน ระดับปานกลาง และขอให้นักเรียนเห็นว่า ครูไม่เคยเข้มงวดให้นักเรียนเห็นความสำคัญ ของวิชา นี้นับเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะต้องพยายามกระตุ้นหรือเร้าให้นักเรียนได้เรียนรู้ และเข้าใจจากการปฏิบัติในชีวิตจริง และครูควรศึกษาวัตถุประสงค์ของวิชานี้ก่อนลงมือสอน เพื่อจะให้การสอนนั้นบรรลุเป้าหมาย

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาของครูและนักเรียนคือ แหล่งวิชาการที่จะค้นคว้าหา ความรู้เพิ่มเติมจากเนื้อหาในหนังสือแบบเรียนนั้น ส่วนใหญ่โรงเรียนมีห้องสมุด แต่ไม่ได้ เปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนเข้าไปค้นคว้าได้ ส่วนแหล่งอื่น ๆ ก็มีโอกาที่จะไปค้นคว้าได้ น้อย แต่นักเรียนเข้าไปค้นคว้าจากแหล่งอื่น ๆ นอกจากห้องสมุดโรงเรียน มากกว่านักเรียน หนึ่ง โรงเรียนจึงน่าจะจัดส่ง เสริมวัสดุสนับสนุนให้มีการใช้ห้องสมุดในโรงเรียนอย่างเต็มที่ เพื่อส่งเสริมความรู้แก่ครูและนักเรียนให้กว้างขวางขึ้น

ขอเสนอแนะ

เนื่องจากสภาพการเรียนการสอนวิชาหน้าพหลเมืองในโรงเรียนมีความสำคัญ ต่อความคิดเห็น ความเข้าใจ ค่านิยม นิสัย และทัศนคติของนักเรียนเป็นอย่างมาก ฉะนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ในการ ปรับปรุงการเรียนการสอนจำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น ครูผู้สอน ครูหัวหน้าสาขาวิชา ครูประจำชั้น และผู้จัดการหรือเจ้าของโรงเรียน และต้องพิจารณาถึง ความต้องการของเด็ก ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจ ความเปลี่ยนแปลง ทางวิทยาการของโลก ส่วนผลที่เกิดขึ้นก็จะเป็นประโยชน์แก่ครูและนักเรียนโดยตรง

และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

จากการศึกษาเรื่อง การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนราษฎร ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

ครูสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

๑. ไม่ควรใช้หนังสือแบบเรียนเล่มเดียวเป็นหลักในการสอน นอกจากจะทำให้ได้แนวความคิดที่แคบ เพราะเป็นการแสดงความคิดเห็นของบุคคลคนเดียวแล้ว ยังอาจจะทำให้นโยบายคลาดเคลื่อนได้ ควรใช้หนังสือแบบเรียนหลายๆเล่มประกอบกัน จะทำให้แนวความคิดกว้างขวางออกไป
๒. ครูสอนจะต้อง เป็นคนที่รักการค้นคว้าและติดตามเหตุการณ์ของสังคมปัจจุบันอยู่เสมอ และนำเหตุการณ์ปัจจุบันมาเสริมในบทเรียนบางบท ซึ่งจะทำให้เนื้อหาที่ล้าสมัยนั้นทันสมัยขึ้น ขอสำคัญ ครูที่สอนวิชาหน้าที่พลเมือง จะต้องไม่เป็นคนที่เฉื่อยชาทางการเมือง (Political Apathy) ที่ควรแทนที่ จะทำให้วิชาหน้าที่พลเมืองมีความสำคัญและมีความหมายขึ้น
๓. ทุกครั้งที่สอน ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้อภิปราย ได้เกี่ยวกับครูและเพื่อน อย่างมีเหตุผล (Critical Inquiry) และควรใช้วิธีสอนหลายๆแบบ เพื่อกระตุ้นความสนใจนักเรียน เช่น วิธีสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving) การตั้งคำถาม (Questioning) การอภิปราย (Discussion)
๔. ครูควรเปลี่ยนแปลงวิธีการวัดผลจากเดิมซึ่ง เน้นค่านเนื้อหา และความจำ เป็นการวัดผลในเชิงพฤติกรรมของนักเรียนบ้าง การวัดผลและติดตามผลนั้น ควรทำอย่างสม่ำเสมอและใกล้ชิด
๕. ครูควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อเร้าความสนใจของนักเรียน บ้าง เช่น จัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง จัดการแข่งขันตอบปัญหาทางการเมือง หรือปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ หรือปัญหาการสหกรณ์ เป็นต้น อุปกรณ์ต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ ภาพนิ่ง ควรจะนำมาใช้ประกอบการสอนบ้าง ในบางโอกาส และในการจัดกิจกรรมทุกครั้ง ควรเปิดโอกาสให้นักเรียน มีส่วนร่วมในการจัดโดยครูเป็นเพียงผู้แนะแนวทาง ชี้แหล่งวิชาการให้ เท่านั้น ครูไม่ควรลงมือทำเอง

นักเรียน

๑. นักเรียนควรให้ความสำคัญ และเห็นคุณค่าของวิชาว่าเป็นวิชาที่ใหม่ประโยชน์สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแน่นอน
๒. นักเรียนควรรู้จักรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน พยายามศึกษาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย หน้าที่และสิทธิของพลเมืองตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย เพื่อเป็นหลักในการประพฤติตนให้เป็นพลเมืองดีของสังคมในอนาคต
๓. นักเรียนพึงระลึกอยู่เสมอว่า การเรียนโดยใช้แบบเรียนเพียงเล่มเดียวนั้น จะทำให้เกิดความคิดไม่กว้างขวาง ไม่ทันผู้อื่น และไม่ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ควรค้นคว้าเพิ่มเติมจากหนังสืออ่านประกอบอื่น ๆ หรือรับฟังข่าวจากวิทยุ โทรทัศน์ควย และสิ่งสำคัญควรฝึกนิสัยตัวเองให้เป็นคนรักที่จะอ่านหนังสือพิมพ์ อย่างน้อยอ่านวันละ ๓ ฉบับ เพราะจะช่วยเพิ่มประสบการณ์แก่นักเรียนมากไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ หรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ

ผู้บริหารการศึกษา

๑. ผู้บริหารการศึกษาที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การบรรจุเนื้อหาวิชาลงในหลักสูตร การศึกษาวิชาหน้าที่พลเมือง ควรจะคำนึงถึงเรื่อง การปฏิบัติในชีวิตจริง ที่จะส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี และเป็นการฝึกการใช้ทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการค้นคว้า ทักษะการคิด อย่างมีเหตุผล มากกว่าคำนึงถึง โครงสร้างหรือสถาบันสังคมที่เป็นอยู่ เช่น เนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ การสงวนทรัพยากรธรรมชาติ การเสียภาษีอากร และการจราจร เป็นต้น เพราะโครงสร้างหรือสถาบันสังคมเป็นสิ่งที่ใคร ๆ รุ้อยู่แล้ว เมื่อนำมาใหม่เรียนเรียน และผู้สอนทำการสอนจึงทำให้เกิดความเบื่อหน่ายทั้งสองฝ่าย
๒. ผู้บริหารการศึกษาที่เกี่ยวกับการควบคุมและบริหารทั่ว ๆ ไปในโรงเรียน ราษฎร โดยตรงควรรีความร่วมมือกับครูผู้สอนในการช่วยแนะนำเทคนิคการสอนแบบใหม่ ๆ วิธีการใช้และสร้างอุปกรณ์การสอนแบบง่าย ๆ วิธีการวัดผลตามวัตถุประสงค์แบบใหม่ และช่วยเหลือแนะนำในการจัดกิจกรรมที่จะช่วยให้การเรียนการสอนดีขึ้น

๕. ผู้บริหารการศึกษาภายในโรงเรียน

๓.๑ ควรมีโครงการเพิ่มครูสังคมศึกษา และพิจารณาถึงคุณภาพและความสำคัญของการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองมากขึ้น เพราะการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองเป็นวิชาที่เกี่ยวกับการฝึกทักษะ ความเป็นพลเมืองดี จะมีผลต่อโรงเรียน ครู นักเรียน และประเทศชาติด้วย ไม่ใช่ใครก็สอนได้ หรือสอนอย่างอื่นไม่ได้แล้วจึงมาสอนวิชานี้ ผู้สอนควรจะเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนมาโดยเฉพาะ

๓.๒ ควรจะจัดส่งเสริมให้ใหม่แหล่งวิชาการในโรงเรียน เช่น ห้องสมุด ห้องวิชาการ หรือมุมหนังสือ ให้เพียงพอกับความต้องการของครูและนักเรียน และเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนได้ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมได้อย่างเต็มที่ เพื่อความสัมฤทธิ์ผลของการเรียนการสอน และการเลือกหนังสือ ผู้บริหารควรยึดเกณฑ์ที่ตั้งไว้มากกว่าการโฆษณาของผู้แทนจำหน่าย หรือสำนักพิมพ์

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้วิจัยต่อไป

๑. ควรศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหา และขอเท็จจริงในการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนราษฎร์ประเภทอาชีวศึกษาคด้วย เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบกับ การวิจัยครั้งนี้ และปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนราษฎร์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒. ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนราษฎร์ระดับต่าง ๆ เพื่อความแตกต่างของโรงเรียนราษฎร์ และนำผลมาเป็นแนวทางปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น